Valiokunnan lausunto YmVL 8/2016 vp– VNS 3/2016 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020 (VNS 3/2016 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.5.2016.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- talouspäällikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- pääsuunnittelija Tommi Laanti, ympäristöministeriö
- asuntoasiantuntija Laura Hassi, Suomen Kuntaliitto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahat vähenevät kehyskaudella noin 14 miljoonaa euroa eli 7,9 % muodostaen noin 0,3 % kokonaiskehyksestä. Määräraha pienenee siten nykyisestä noin 202 miljoonasta eurosta noin 181 miljoonaan vuonna 2017 ja 166 miljoonaan euroon vuonna 2020. Valtion talousarvion ulkopuolisesta Valtion asuntorahastosta rahoitetaan lisäksi eräitä asumisen edistämisen avustuksia. Ympäristöhallinnon toimintamenomääräraha pienenee 4,8 % ajalla 2016—2020.

Valiokunta pitää hyvänä, ettei kehykseen ole ympäristöministeriön hallinnonalalle ehdotettu enää uusia leikkauksia, kun kehys on muutoinkin laskeva. Kustannussäästöjä on mahdollista saada aikaan lähinnä eläköitymisen kautta. Asiantuntemuksen säilyttäminen on tilanteessa haasteellista, ja toisaalta on samanaikaisesti harkittava uudelleen tarvittavan osaamisen priorisoimista. Valiokunta korostaa, että on yhä tärkeämpää suunnata vähenevät resurssit siten, että panoksilla saadaan mahdollisimman suuri vaikuttavuus.

Valmis
5.0

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että määrärahojen vähentyessä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSOn toteuttamista voidaan jatkaa 8 miljoonan euron määrärahalla. METSOn tavoitteena on ollut saada suojeluun 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita. METSO-ohjelman puitteissa on nyt suojeltu luonnonsuojelulailla yhteensä noin 60 000 hehtaaria, kun tavoitteena on 96 000 hehtaarin suojelu vuoteen 2025 mennessä. Lisäksi käytettävissä olevien kestävän metsätalouden rahoituslain määrärahojen puitteissa lain mukaista ympäristötukea voidaan käyttää myös muihin kohteisiin, kuten METSO-ohjelman valintaperusteet täyttäviin kohteisiin. Suomen metsäkeskus kohdentaa määrärahoja ympäristötukikohteisiin METSOn elinympäristökohtaisten toteuttamisohjelmien mukaisesti pyrkien alueellisesti monimuotoisuutta turvaaviin verkostoihin. Kemeran kautta on nyt toteutettu ympäristötukisopimuksia 34 028 hehtaaria, luonnonhoidon suunnittelua 11 866 hehtaaria ja luonnonhoitotöitä 4 265 hehtaaria.

Valiokunta korostaa, että vapaaehtoisuuteen perustuvan METSO-toimintamallin jatkuminen on tärkeää, jotta sen kautta saatuja hyötyjä ei menetetä, sillä ohjelma on saavuttanut laajan hyväksynnän ja sen kautta on saavutettu hyviä tuloksia. Valiokunta pitää myös hyvin tärkeänä, että nyt vähenevät resurssit kohdennetaan mahdollisimman vaikuttavalla tavalla eli mahdollisimman pitkäaikaisesti tai pysyvästi ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpien kohteiden suojeluun. Vähentyneet määrärahat eivät vielä vaaranna kokonaistavoitteen saavuttamista, mutta vuodesta 2020 alkaen määrärahatasoa tulisi tavoitteiden saavuttamiseksi nostaa.

Valiokunta pitää myös arvokkaana, että Suomen 100-vuotisjuhlavuotta 2017 juhlistetaan perustamalla uusi kansallispuisto suomalaisen luonnon suojelemiseksi, ja kehyksessä kärkihankerahaa on siirretty jo kuluvan vuoden talousarvioon siten, että se sisältää riittävän määrärahan puistohankkeen valmisteluja varten. Lisäksi Porkkalaan perustetaan luonnonsuojelualue ja parannetaan samalla retkeilymahdollisuuksia alueella.

Itämeren suojeluun varatut määrärahat ovat valtion talousarviossa hajallaan sijoittuen eri määrärahamomenteille, ja kokonaisuus on vaikeasti hahmotettavissa. Valiokunta kannattaa panostusta kiertotalouden edistämiseen ja vesistöjen kunnostamiseen. Ravinnekuormituksesta aiheutuva vesien rehevöityminen heikentää sisävesien ja Itämeren tilaa vielä pitkään, ja suurimman haasteen muodostaa hajakuormitus sekä Suomessa että muissa Itämeren rantavaltioissa. Vesistöihin huuhtoutuvien ravinteiden ja humuksen määrää vähentämällä voidaan samalla lisätä maatalouden ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Tavoitteena on ravinteiden talteenoton lisääminen erityisesti vesistöjen kannalta herkimmillä alueilla siten, että vähintään 50 prosenttia lannasta ja yhdyskuntajätevesilietteestä saadaan kehittyneen prosessoinnin piiriin vuoteen 2025 mennessä. Hallituksen kärkihankepanostuksissa tälle sektorille ohjataan kumulatiivisesti 34 miljoonaa euroa. Vesistöjen pistekuormitus on teknisesti helpommin hallittavissa, mutta hajakuormitusluonteisten päästöjen eli erityisesti ravinnekuormituksen hallinta on vaikeaa, ja vesistön tilan paraneminen voi näkyä pitkälläkin viiveellä. Myös panostusta poistokalastukseen on tarpeen jatkaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös Itämeren suojeluun osoitettavan rahoituksen vaikuttavuuteen vesistöjen tilan parantamiseksi. Valiokunta haluaa nostaa esille myös huolen Itämeren lisääntyneestä roskaantumisesta.

Ravinnekierron edistäminen muodostaa osan laajemmasta kierto- ja biotalouden edistämisen tavoitteesta. Valiokunta korostaa kierto- ja biotalouden aikaansaamiseen liittyvää potentiaalia myös suomalaisen osaamisen ja cleantechin mahdollisuuksien edistämisessä. Edelläkävijyys

edellyttää riittävästi kokeilu- ja referenssilaitoksia, joiden tukemiseen tulisi suunnata riittävä rahoitus samoin kuin tukea tavoitteiden edistämistä osaltaan julkisten hankintojen kautta panostamalla valtion ja kuntien hankintaosaamisen parantamiseen.

Vesiensuojelutavoitteiden kokonaisuuden kannalta on haasteellista, että valtio ei enää osallistu siirtoviemäreiden rakentamisen tukemiseen. Valiokunta pitää vesiensuojelun kannalta hyvänä, että käynnissä olevat kolme hanketta on kuitenkin saatettu tai saatetaan loppuun eduskunnan vuonna 2015 myöntämän lisämäärärahan turvin. Tänä vuonna on vielä noin 3 miljoonaa euroa käytettävissä pienempien yhdysviemärien rakentamisen tukemiseen, jonka jälkeen tuki loppuu kokonaisuudessaan.

Valiokunta toteaa, että vastuu on tältä osin nyt kokonaisuudessaan kunnilla ja jäteveden tuottajilla itsellään. Valiokunta muistuttaa, että myös haja-asutuksen jätevesineuvontaa tulisi jatkaa haja-asutuksen kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien saattamiseksi vesiensuojelun kannalta asianmukaiselle tasolle. Olisi myös kustannustehokasta ja ympäristötavoitteiden kannalta myönteistä, jos kuivakäymäläratkaisut yleistyisivät. Uuden sukupolven kuivakäymäläratkaisut sopivat myös sisätiloihin eli tavallisiin asuinkiinteistöihin ja ovat hajuttomia ja vastaavat käyttömukavuudeltaan perinteistä vesivessaa. Näiden yleistymisellä vältettäisiin jätevesien fosforin- ja typenpuhdistustarve. Kiinteistöjä, joilla on arvioitu olevan tarvetta ryhtyä toimenpiteisiin jätevesijärjestelmien kunnostamiseksi, on voimassa olevan lainsäädännön mukaan arvioituna vielä noin 120 000. Haja-asutuksen jätevesienkäsittelyä koskevan lainsäädännön uudistaminen hallitusohjelman mukaisesti on vielä kesken, ja hallituksen esitystä odotetaan syksyyn mennessä.

Valiokunta pitää tärkeänä panostusta öljy- ja muiden ympäristövahinkojen torjuntaan. Suomella on 20 öljyntorjunta-alusta, mikä muodostaa hyvän pohjan torjuntavalmiuden korkeatasoiselle ylläpitämiselle. Merentutkimusalus Arandan peruskorjaus on valmistumassa, ja sen myötä alusinvestointien määräraha pienenee 4 miljoonalla eurolla. Lisäksi rahoitetaan öljyntorjuntalaitteiston ja avomeritorjuntakaluston hankintaa. Öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen panostetaan myös varustamalla uusi ulkovartiolaiva ja jäänmurtaja jääöljynkeruulaitteilla. Riittävän öljyntorjuntavalmiuden ylläpito on kuitenkin haasteellista, kun liikenne Itämerellä ja siten myös vahinkouhka kasvaa jatkuvasti. Saariston jätehuollon turvaamiseksi tulisi mahdollistaa uusi alushankinta. Alus voisi toimia samalla öljyntorjuntatehtävissä, ja olisikin tarpeen mahdollistaa osaltaan öljysuojarahaston mahdollisuus tukea hankintaa.

Kohtuuhintaisen asuntorakentamisen edistäminen

Hallituksen tavoitteena on toimia asuntorakentamisen lisäämiseksi asuntojen kysyntään vastaamiseksi. Vuonna 2016 myönnetyillä korkotukivaltuuksilla voidaan rakentaa noin 7 500 uutta ja peruskorjata noin 4 500 asuntoa sekä takauslainavaltuuksilla rakentaa noin 2 000 uutta vuokra-asuntoa. Asumisoikeusasuntojen rakentamiseen suunnattu summa mahdollistaa 1 160 asumisoikeusasunnon rakentamisen ja noin 640 asunnon perusparantamisen.

Valtion asuntorahastosta myönnetään kunnallistekniikka-avustuksia 15 miljoonaa euroa vuodessa ja ns. käynnistysavustuksia 20 miljoonaa euroa vuodessa kohtuuhintaiseen asuntorakentamiseen. Korjausavustuksiin varataan 25 miljoonaa euroa vuodessa ikääntyneiden kotona asumisen

tukemiseksi sekä hissien jälkiasennuksiin. Korjausavustuksia maksetaan sekä asuntorahastosta että valtion budjetista.

Valiokunta viitaten valtion talousarvioehdotuksesta vuodelle 2016 antamassaan lausunnossaan (YmVL 7/2015 vp) lausumaansa pitää kohtuuhintaisen asuntotarjonnan lisäämistä kasvukeskuksissa asuntopolitiikan keskeisimpänä tavoitteena. Asuntotarjonta on ollut jo pitkään riittämätöntä kysyntään nähden erityisesti pääkaupunkiseudulla. On odotettavissa, että tilanne vaikeutuu syksyllä, kun turvapaikanhakijoiden oleskelulupaprosessi etenee ja heidän asuttamisensa tulee ajankohtaiseksi. Kaikean kaikkiaan haasteisiin vastaaminen edellyttää valiokunnan näkemyksen mukaan hyvin monipuolisesti vaikuttavia toimenpiteitä asunto- ja tonttitarjonnan lisäämiseksi vastaamaan kysyntää sekä maankäytön suunnittelun tehostamista liikenteen tarpeiden ja asumisen yhteensovittamiseksi.

Valiokunta korostaa, että tavoitetta kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämisestä ja ylipäänsä asuntomarkkinoiden terveestä toiminnasta ei voida onnistuneesti toteuttaa ilman asumisen, maankäytön ja liikenteen kehittämisen integroimista kiinteästi yhdeksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on lisätä kaupunkiseutujen kilpailukykyä vahvistamalla kuntien keskinäistä sekä seudun ja valtion välistä yhteistyötä maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien ratkaisemisessa. Julkisen liikenteen väyläinvestoinnit luovat pohjan toimivan yhdyskuntarakenteen kehittämiselle ja asuntotuotannon käynnistymiselle. Valiokunta pitää erinomaisena, että yhteistyötä kuntien kanssa vahvistetaan, ja uudet MAL-sopimukset vahvistettaneen kesäkuussa.

Säännellyn vuokra-asuntotuotannon edistäminen edellyttää valtion osallistumista myös tuotannon rahoitukseen. Hyvin tärkeitä tukia MAL-sopimuksille ovat aikaisemmin mainitut tuet käynnistysavustuksiin ja kunnallistekniikan rakentamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että sopimuskäytäntöä edelleen kehitetään. Käynnistysavustusta tulisi myös voida myöntää kaikelle aloitettavalle ARA-vuokratuotannolle ilman rajoituksia. Valiokunta toteaa, että asuntorakentamisen elvytystoimet tältä osin loppuivat vuonna 2015, joten takauslainoille ei enää ole käynnistysavustusta eikä alennettu omavastuukorko ole enää käytettävissä.

Helsingin seudulla on sovittu asuntoasemakaavoituksen merkittävästä lisäämisestä. Sopimuksen tavoitteena on myös kasvattaa Helsingin seudun asuntotuotantoa kysyntää vastaavasti, ja sillä luodaan edellytykset jopa 10 000 asuntoa päättynyttä sopimuskautta suuremmalle asuntotuotannolle. Helsingin seudulla sopimuskauden sitova asemakaavatavoite tulee olemaan 6,1 miljoonaa kerrosneliömetriä ja asuntotuotantotavoite 60 000 asuntoa, mikä merkitsee 20 prosentin kasvua.

MAL-sopimusten aikaansaamisen kannalta olennainen merkitys on valtion osarahoituksella liikennehankkeisiin. Valiokunta pitää erittäin tärkeinä näitä koskevia rahoituspäätöksiä, kuten 84 miljoonaa euroa Helsingin Itäkeskuksen ja Espoon Keilaniemen välille suunnitellulle pikaraitiolinja Raide-Jokerille sekä 71 miljoonaa euroa Tampereen raitiotiehankkeelle, joka mahdollistaa 46 000 asunnon rakentamisen raitiotien lähialueelle ja kaupunkirakenteen tiivistämisen.

Tampereen seudun MAL-sopimuksen painopisteenä on yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ohjaamalla asumista, työpaikkoja ja palveluja nykyiseen rakenteeseen, keskustoihin ja joukkoliikennevyöhykkeille. Sopimuskauden asuntotuotantotavoite on hieman alle 13 000 asuntoa. Turun seudulla asuntotuotantotavoite on noin 10 000 asuntoa. Maankäytön painopisteenä on keskusto-

jen, keskeisten taajama-alueiden sekä asemanseutujen kehittäminen. Valtio ja kunnat jatkavat Turun Kehätien toimivuuden parantamistoimia. Sopimuksella tuetaan myös Turun ja Helsingin välisen nopean junayhteyden suunnittelua. Myös Oulun kaupunkiseudun MAL-sopimus ohjaa liikenteen, asumisen ja maankäytön kehitystä tulevaisuudessa.

Asuntojen kysyntä kasvukeskuksissa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla kuitenkin kasvaa ja vapaarahoitteisen vuokratuotannon hintataso nousee jatkuvasti, viime vuonna 3,4 %. Vuokrataso pääkaupunkiseudulla haittaa jo työntekijöiden saamista matalapalkkaisiin palveluammatteihin. Valiokunta korostaa tarvetta tarkastella työssäkäyntialueita laajempana kokonaisuutena. Panostamalla julkisen liikenteen yhteyksien parantamiseen esimerkiksi Helsingin ja Turun välillä sekä oikoradan että rantaradan osalta sekä lisäradan rakentamisella Helsingin ja Tampereen välille tasoitettaisiin kysyntää alueelllisesti, mikä voisi osaltaan rauhoittaa asuntomarkkinoita. Kaiken kaikkiaan kohtuuhintaisen asumisen tulisi olla pitkäjänteinen, johdonmukainen tavoite, jota toteutettaisiin myös yli hallituskausien ulottuvalla kehittämisohjelmalla.

Valiokunta toteaa lopuksi, että Suomessakin korjausrakentaminen ylittää jo uudisrakentamisen tason. Nykyisen asuntokannan korjaaminen energiatehokkaaksi tulee vaatimaan mittavia investointeja, ja siten korjausavustuksille olisi kasvavaa kysyntää. Kuitenkin voimassa ollut energiaremonttien korjaustukijärjestelmä on ajettu alas ja korjausavustuksiin on vuosittain käytettävissä 25 miljoonaa euroa ja tuki kohdennetaan yksinomaan ikääntyvän väestön kotona asumisen tukemiseen. Korjausavustuksista valtaosa kohdentuu hissien jälkiasennuksen tukemiseen olemassa olevissa kerrostaloissa sekä vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamisen tarveharkintaisiin avustuksiin. Myös hissiavustusten osalta tukitaso on alhainen, sillä kysyntää on jopa 35—40 miljoonan euron rahoitukselle. Hissiavustuksilla on tärkeä merkitys ikääntyneiden kotona asumisen tukemiselle. Järjestelmän kokonaisuudistus on käynnissä. Toimivallan siirtyessä kunnilta kokonaan ARAlle on erityisen tärkeää säilyttää kolmannen sektorin korjausneuvontatoiminnan toimintaedellytykset järjestelmän tehokkaan toiminnan takaamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.5.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Rami Lehto ps

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2016 vp

jäsen Kai Mykkänen kok
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Martti Mölsä ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Ari Torniainen kesk
varajäsen Arto Pirttilahti kesk (osittain)
varajäsen Mari-Leena Talvitie kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Eriävä mielipide

Perustelut

Kohtuuhintaisen asuntorakentamisen edistäminen

Kuten valiokunta lausunnossaan toteaa, kohtuuhintaisen asuntotarjonnan lisäämisen kasvukeskuksissa tulee olla asuntopolitiikan keskeisimpänä tavoitteena. Asuntotarjonta on ollut jo pitkään riittämätöntä kysyntään nähden erityisesti pääkaupunkiseudulla. On odotettavissa, että tilanne vaikeutuu syksyllä, kun turvapaikanhakijoiden oleskelulupaprosessi etenee ja heidän asuttamisensa tulee ajankohtaiseksi. Kaiken kaikkiaan haasteisiin vastaaminen edellyttää hyvin monipuolisesti vaikuttavia toimenpiteitä asunto- ja tonttitarjonnan lisäämiseksi vastaamaan kysyntää sekä maankäytön suunnittelun tehostamista liikenteen tarpeiden ja asumisen yhteensovittamiseksi.

Hallitus ei ole käyttänyt kaikkia mahdollisuuksia ja keinoja kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistämiseen. Seuraavat ehdotukset rahoitetaan Valtion asuntorahastosta, joka on budjetin ulkopuolinen rahasto ja jonka varat on kohdistettava vuokra-asukkaiden hyödyksi ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistämiseen.

40 vuoden korkotukijärjestelmän ehdot heikkenivät vuoden 2016 alusta lukien. Valtion tuen ja rajoitusten suhde ei ole tasapainossa. Valtion täytetakaus lainalle on ainoa "tuki" rajoitusten vastapainoksi nykyisellä korkotasolla. Omavastuukorko palautui 1.1.2016 lukien 3,4 prosenttiin aikaisemmasta 1 prosentista. Ehtojen heikkeneminen tulee laskemaan valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon määrää ja nostamaan vuokra-tasoa. Korkotukilainojen omavastuukorko on pidettävä 1 %:ssa vuosina 2016 — 2019. Järjestelmän perinpohjaisen uudistamisen tulee olla etusijalla sijoittajaehtoisille toimijoille ja esimerkiksi lyhyeen korkotukeen perustuville malleille. Koron laskemista pysyvästi kilpailukykyiselle tasolle tulee harkita.

Matalasuhdanteen aikana korjausrakentamiseen panostamalla voidaan lisätä aktiivisuutta rakennusalalla. Korjausinvestoinneilla on suuret kerrannaisvaikutukset työllisyyteen ja talouden toimeliaisuuteen. Merkittävä määrä 1960- ja 1970-luvuilla rakennettuja kerrostaloja on tullut korjausikään. Vuonna 2015 korjausavustuksia oli käytössä 40 miljoonaa euroa. Vuoden 2016 talousarvioesityksessä avustusten määrää on pienennetty 15 miljoonaa euroa. Korjausrakentamiseen on panostettava merkittävästi enemmän kuin hallituksen ehdottamat 25 miljoonaa euroa vuotta kohden, vähintään 50 miljoonaa euroa/vuosi. Korjausavustukset on kohdistettava erityisesti energiatehokkuuden sekä esteettömyyden parantamiseen.

Erityisryhmien investointiavustusten myöntövaltuus on 122,2 miljoonaa euroa vuonna 2016. Investointiavustusvaltuudet on käytetty kokonaan viime vuosina, ja hankkeisiin on haettu avustuksia enemmän kuin mitä on voitu ottaa tuen piiriin. Leikkausta viime kauteen verrattuna on luvassa lähes 20 miljoonaa euroa/vuosi. Erityisryhmien investointiavustusten määrän on jatkossakin oltava viime kauden kehysten tasolla eli vähintään 140 miljoonaa euroa vuodessa koko kehyskauden.

Valiokunnan lausunto YmVL 8/2016 vp

Luonnonsuojelu

Ympäristöministeriön luonnonsuojelubudjettiin on jo toteutettu yksi suhteellisesti kaikkein suurimmista budjettileikkauksista. Ne vaarantavat luonnonsuojelulle asetetut tavoitteet ja ovat ristiriidassa hallitusohjelmassa biotaloudelle ja bioenergialle asetettujen tavoitteiden kanssa. Kun metsien talouskäyttö ja hakkuut kasvavat, olisi entistä tärkeämpää huolehtia luonnon monimuotoisuuden suojelemisesta, sillä muutoin on vaarana, että biotaloutta rakennetaan kestämättömälle pohjalle. Valiokunnan olisi tullut todeta tämä lausunnossaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 3.5.2016

Riitta Myller sd
Silvia Modig vas
Satu Hassi vihr